

S-ar zice, deci, că *Viața începe vineri* e o carte scrisă și „acum” despre „atunci”, și, în sens invers, „atunci” despre „acum”. Că, în măsura în care poate fi catalogată drept paseistă, nici eticheta anticipației nu-i stă rău.

■ **cronica literară de cosmin ciotloș**

Pe stil vechi în stil nou și retur

La 1897, un slujbaș descoperă la marginea unui drum din preajma pădurii Băneasa un tânăr în stare de inconștiență. Peste câteva minute, ca un făcut, același slujbaș dă peste un alt tânăr, nu doar inconștient, dar și rănit de moarte.

Îi ia pe amândoi în sanie și pornește cu ei către București pentru a-i preda autorităților. Iată un debut tocmai bun pentru un roman polițist. Dar nu pentru că începe așa este romanul Ioanei Pârvulescu un roman polițist! Diferența stă într-un amănunt: *Viața începe vineri* nu se adresează detectivului ascuns în fiecare cititor, ci dimpotrivă, cititorului care cochetează cu detectivistica. Să vedem cum anume.

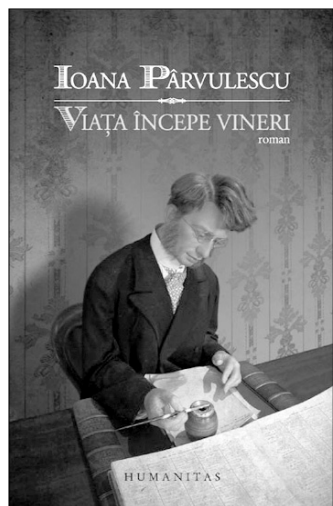
Într-un eseu celebru din 1934, *Modalitatea și tehnica romanului polițist*, Camil Petrescu schițează malițios algoritmul genului acestuia popular. (Ceea ce nu l-a împiedicat, cu un an înainte, să-l folosească în mod consecvent în *Patul lui Procust*.) E vorba întotdeauna, spune el, de două trasee narative, amândouă ducând către crimă. Cel dintâi e de obicei pus în evidență cu ostentație. De-a lungul lui sunt presărate indicii din ce în ce mai clare, însă, se va dovedi la urmă, fără excepție amăgitoare. Adevărata pistă e cea de-a doua, permanent vizibilă, dar semnificativă numai pentru ochiul versat al investigatorului.

Ei bine, în cazul Ioanei Pârvulescu, primul traseu e chiar cel al unei lecturi de tip *policier*. Romanul poate fi urmărit și așa, e drept, prin prisma unuia dintre personaje, conu Costache Boerescu, care e șeful siguranței publice. Lui îi revine sarcina de a afla cine, de ce și în ce împrejurări l-a împușcat pe tânărul muribund. Se va achita de aceasta numai parțial. Va identifica adică victima, va desluși mobilurile gestului și va restrânge cercul suspecților. Nu singur, ci cu ajutorul din umbră al unui mai vechi superior, generalul Algiu, un soi de Hercule Poirot însingurat. Toată această tramă e scrisă ca la carte. Cu descoperiri făcute aproape întâmplător, cu răsturnări de situație, cu suspans bine întreținut.

Enigma romanului însă vine de altundeva. (Și în acest altundeva se vede școala lui Camil Petrescu, a lui Ov. S. Crohmălniceanu și a lui Florin Manolescu.) Sunt de găsit, în structura *Vieții care începe vineri* mai multe voci, mai multe istorii insolite și, mai ales, mai multe strategii narative decât în toată proza apărută la noi în ultimii ani. De la un moment încolo, a le discerne și a le ordona devine pur și simplu pasionant. Aici trebuie să funcționeze instinctul de detectiv

literar al cititorului, la care mă refeream mai sus. În lipsa lui, *Viața începe vineri* ar putea fi înțeleasă confuz, ca o poveste veche de un secol și ceva, în care lucrurile nu sunt niciodată numite până la capăt: un tânăr e ucis pentru a-i fi sustrasă o icoană furată de la biserica mănăstirii Sărindar, dar criminalul nu e descoperit; un alt tânăr pare să fi nimerit, nu se știe cum, direct din viitor în prezentul străbunicilor săi; o domnișoară de familie bună se îndrăgostește de un băiat ușuratic pe care, iarăși mister, îl face să-și piardă capul; fratele mai mic al acesteia nu poate merge decât în cârje și totuși nu încetează să sperie că, la un moment dat, se va ține drept pe propriile picioare.

Imprecizia aceasta e de fapt foarte bine calculată. Faptele nespuse rămân așa pentru că nu are cine să le spună. Nu există, în *Viața începe vineri*, nici un narator care să le știe pe toate. Dacă unul sau altul dintre povestitorii succesivi lasă uneori impresia că le-ar ști, acesta nu e decât un efect de stil. (Pe care Ioana Pârvulescu îl controlează excelent.) În preajma lui

Ioana Pârvulescu, *Viața începe vineri*, Editura Humanitas, București, 2009, 302 p.

1900, ce autor, fie el și numai ocazional, nu se credea stăpân pe adevărul propriului discurs? E de-ajuns să urmărim siguranța cu care Iulia, fiica doctorului Margulis, notează în jurnalul ei detalii pe care le-a citit, discuții pe care le-a auzit fragmentar și întâmplări pe care le-a trăit fără a face între ele vreodată diferențiere de statut. Pentru ea, tot ce există se poate și scrie, pentru că, nu-i așa?, aparține realității. Nu altfel procedea jurnalul Dan Crețu, căzut într-un timp care nu-i aparține și în fața căruia resimte o panică specifică înstrăinatului. Veacul e cel mai liniștit din câte i se puteau oferi, dar acesta poartă cu el angoasele mileniului trei.

Să nu cădem și noi în păcatul lor,

luând de bun ceea ce trebuie luat, cum spuneau latinii, cu un grăunte de sare: la sfârșitul romanului propriu-zis, adică imediat înaintea epilogului și-a anexat extrase din efemeridele anului 1897, există o notă deconcertantă: „Domnul editor Socec-fiul puse manuscrisul jos, zwickerul pe masă, și scrise mare, cu cerneală violetă, NU. Era primul manuscris pe care-l respingea după moartea tatălui său.” (p. 288) Oferta declinată se referă la manuscrisul romanului *Viața începe luni*, pe care unul din personaje de aici, Pavel Mirto, gazetar la „Universul”, l-ar fi scris. Ceva mai jos aflăm și motivele refuzului: acțiunea e plasată într-un viitor prea de tot neverosimil, în care oamenii poartă pantaloni fără dungă dintr-un material albastru, mănâncă și beau din farfurii și pahare moi, pe care imediat după folosire le aruncă și alte asemenea.

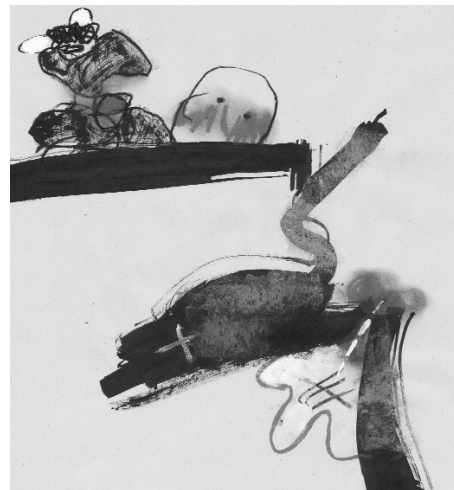
Întrebarea e: cât din romanul de acum îl reprezintă romanul de atunci? Ce procent din *Viața începe vineri* ocupă nepublicatul *Viața începe luni*? Să fie oare toți, și Iulia, și Dan Crețu, și cuceritorul Alexandru Livezeanu, și micul comisionar Nicu, simple personaje ale ficțiunii unui jurnalist cu fumuri literare? E un răspuns posibil. Dar atunci cum de vocile care evoluează în carte sună atât de autentice? Și cum de lumea de azi, cu stereotipiile ei, e prinsă atât de bine în câteva pagini? Epilogul lasă deschise ambele uși. Locurile și personajele din roman sunt aduse unul câte unul la zi. Fosta stradă a Fântânei se numește azi, General Berthelot, fosta stradă a Teilor, Vasile Lascăr, Sărindarul tuturor jurnalelor mari, C. Mille și așa mai departe. Pe de altă parte, Conu Costache n-a încetat să-l suspecteze pe Dan Crețu, Generalul Algiu a redevenit, pentru scurt timp, șef al poliției capitalei, Nicu, copilul de la 1897, a murit pe front în primul război. Nici un cuvânt despre ceilalți, măcinați de iubiri sau de viziuni. Practic, familia Margulis nu pare să aibă, aici, posteritate. De Dan Crețu n-avem idee ce s-a ales. A rămas alături de ceilalți, în prag de secol XX? S-a întors cu adevărat în anii 2000?

O sugestie ne dă interferarea episodică, în același epilog, a unui pasaj din Miguel de Unamuno, pe care Jacques, fratele Iuliei, îl citește ca din senin: „De fapt, voiau amândouă viețile odată, iar omul vrea toate pământurile și toate secolele și să trăiască în tot spațiul și în tot timpul și în tot spațiul, la infinit și în veșnicie.” (p. 291) S-ar zice, deci, că *Viața începe vineri* e o carte scrisă și „acum” despre „atunci”, și, în sens invers, „atunci” despre „acum”. Că, în măsura în care poate fi catalogată drept paseistă, nici eticheta anticipației nu-i stă rău. Că la suflul ei contribuie și condeiul Pavel Mirto, dar și cele ale celorlalți naratori parțiali. Că

începe simultan și luni, și vineri.

În legătură cu această simultaneitate, mi se pare potrivit să discut puțin o foarte interesantă chestiune de datare. Romanul începe în 19 decembrie 1897 și sfârșește în 31 decembrie 1897. După calendarul iulian, atrag atenția! După celălalt, gregorian, deja în vigoare în Occident (și introdus la noi abia în 1919), ne aflăm exact în 1 ianuarie 1898. La București, oamenii trăiesc ca la Paris, dar își numără timpul altfel, după cum, spre revolta unora din ei, de Anul Nou, șampania fină franțuzească e ținută în frapiere cu gheață din Cișmigiu. Se-ncântă de proaspăta minune a Turnului Eiffel, dar se tem ca acesta să nu se prăbușească precum odinioară Babelul.

Înainte de *Viața începe vineri*, Ioana Pârvulescu a mai scris două romane, nepublicate încă (*Oglinda venețiană* și *Aurul pisicii*). Dacă sunt măcar pe jumătate la fel de bune ca acesta, cred că-a greșit ținându-le în sertar. ■

MIRCEA ELIADE
NOAPTEA DE SÂNZIENE

MIERCURI, 3 februarie,
a apărut cel de-al 46-lea volum
din colecția
Biblioteca pentru toți
editată de
Jurnalul Național,
primul volum din romanul
Noaptea de Sânziene
de
Mircea Eliade

„În același timp, romanul reprezintă un mare semn de adio, este un roman al despărțirilor, al rupturilor, al unei lumi dispărute care va continua să-l obsedeze pe scriitor și asupra căreia acesta va mai reveni, dar niciodată cu acest suflu, cu o astfel de anvergură”
încheie Angelo Mitchievici
cele 24 de pagini ale prefeței pe care o semnează.

Tabel cronologic și referințe critice de **Mihai Iovănel**
Coperta: detaliu din **Zâna lacurilor** de **Kimon Loghi**